

Аграрні розписки як альтернативна форма кредитування сільськогосподарських підприємств: обліковий аспект

Метою статті є обґрунтування сутності та механізму застосування аграрних розписок в процесі кредитування сільськогосподарських товаровиробників, а також розробка організаційно-методичних положень бухгалтерському обліку аграрних розписок як боргових цінних паперів. Здійснено аналіз системи міжсуб'єктних взаємозв'язків учасників фінансово-кредитних правовідносин в процесі реалізації механізму аграрних розписок. Систематизовано проблемні аспекти введення в обіг аграрних розписок, що стримують ефективність застосування сільськогосподарськими підприємствами цього боргового інструменту в процесі залучення фінансових і матеріально-технічних ресурсів. Виокремлено спільні та відмінні риси кредитування підприємств з використанням аграрних розписок і вексельної форми розрахунків. Розроблено організаційно-методичні та практичні рекомендації, спрямовані на удосконалення порядку відображення операцій з аграрними розписками в системі бухгалтерського обліку та звітності підприємств-учасників фінансово-кредитних відносин.

Ключові слова: бухгалтерський облік, кредитування, аграрна розписка, боржник, кредитор.

Н.Л. ПРАВДЮК

(Вінницький національний аграрний університет, г. Вінниця, Україна)

Аграрные расписки как альтернативная форма кредитования сельскохозяйственных предприятий: учетный аспект

Целью статьи является обоснование сущности и механизма применения аграрных расписок в процессе кредитования сельскохозяйственных товаропроизводителей, а также разработка организационно-методических положений бухгалтерского учета аграрных расписок как долговых ценных бумаг. Проведен анализ системы межсубъектных взаимосвязей участников финансово-кредитных правоотношений в процессе реализации механизма аграрных расписок. Систематизированы проблемные аспекты введения в обращение аграрных расписок, сдерживающие эффективность применения сельскохозяйственными предприятиями долгового инструмента в процессе привлечения финансовых и материально-технических ресурсов. Выделены общие и отличительные черты кредитования предприятий с использованием аграрных расписок и вексельной формы расчетов. Разработаны организационно-методические и практические рекомендации, направленные на совершенствование порядка отражения операций с аграрными расписками в системе бухгалтерского учета и отчетности предприятий-участников финансово-кредитных отношений.

Ключевые слова: бухгалтерский учет, кредитование, аграрная расписка, должник, кредитор.

N.L. PRAVDIUK

(Vinnytsia National Agrarian University, Vinnytsia, Ukraine)

Agrarian Receipts as an Alternative Form of Crediting Agricultural Entities: Accounting Aspect

This article substantiates the nature and mechanism of application of agrarian receipts when crediting agricultural producers and development of organizational and methodological generally accepted accounting principles for agrarian receipts as debt securities. It analyses the intersubject relationship between financial and credit

participants of legal relations in the course of implementation of agrarian receipt mechanism. It systematizes areas of concern related to circulation of agrarian receipts that suppress the efficiency of application of such debt instrument by agricultural entities when mobilizing financial and material and technical resources. It underlines common and distinctive features of crediting entities using agrarian receipts and payments by drafts. Organizational and methodological and practical advice aimed at improvement of representation of agrarian receipt transactions in accounting and reporting of financial and credit participants involved into legal relations is developed.

Keywords: *accounting, crediting, agrarian receipt, debtor, creditor.*

Постановка проблеми. Аграрний сектор України є системоутворюючим в національній економіці, здійснюючи вагомий внесок у забезпечення продовольчої, енергетичної та екологічної безпеки нашої держави, формуючи передумови для стійкого розвитку соціально-економічних систем. Поряд із забезпеченням потреб населення у високоякісному продовольстві, вітчизняний аграрний сектор є однією із найбільш експортоорієнтованих і валютомістких галузей національної економіки. Так, за даними Державної служби статистики України у першому півріччі 2016 р. експорт аграрної продукції в грошовому еквіваленті сягнув 6,77 млрд. дол. США, що становило 40,8 % від загального обсягу вітчизняного експорту [7].

Втім, незважаючи на високі показники діяльності, диверсифікацію джерел прибутків і торговельних ринків, а також кількарічну тенденцію до зростання світових цін на аграрну продукцію, сільськогосподарські товаровиробники з огляду на сезонність виробничого процесу, і, як наслідок, неритмічність та розбалансованість грошових потоків у часі відчувають хронічний дефіцит власних оборотних коштів, що впливає на своєчасність розрахунків за борговими зобов'язаннями, рівень фінансової стійкості та платоспроможності. Враховуючи високу вартість кредитування класичними інструментами, непрозорий ринок фінансових послуг та надмірну бюрократизацію фінансово-кредитних відносин одним із можливих варіантів подолання кризи неплатежів в сфері сільськогосподарського виробництва є введення в обіг аграрних розписок.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання фінансового забезпечення аграрного виробництва протягом тривалого періоду займають чільне місце серед об'єктів наукових досліджень багатьох вчених-економістів, серед яких В.С. Андрієвський, М.Я. Дем'яненко, О.Є. Гудзь, Г.М. Калетнік, І.Г. Кириленко, В.Г. Клименко, П.Т. Саблук та ін. Новим імпульсом для активізації наукових пошуків в частині побудови ефективного механізму кредитування сільськогосподарських підприємств стало прийняття Закону України «Про аграрні розписки» [12] (далі – ЗУ № 5479-VI). Відтоді зусилля наукового та експертного середовища спрямовані на обґрунтування теоретичних і практичних аспектів застосування аграрних розписок для фінансування агробізнесу. Водночас органами державної влади та науково-дослідними інститутами постійно проводиться роз'яснювальна робота серед суб'єктів фінансово-кредитних відносин щодо особливостей обігу аграрних розписок і

популяризація цього виду боргових інструментів для залучення кредитних ресурсів.

Сутність та механізм застосування альтернативного способу кредитування сільгоспвиробників у формі аграрних розписок наводяться в працях одного із ініціаторів прийняття ЗУ № 5479-VI Г.М. Калетніка [3]. Вчений зазначає, що введення в обіг аграрних розписок в перспективі дасть змогу охопити близько 30 % коштів від постачальників матеріально-технічних ресурсів, а щорічний обсяг фінансування, який може бути залучений аграрними підприємствами за допомогою такої системи кредитування, становитиме 45-50 млрд. грн.

Дослідженню теоретико-практичних засад технології впровадження в обіг аграрних розписок як особливої форми фінансово-кредитного забезпечення агровиробництва присвячені праці Н.Г. Радченко та О.Я. Стойко [18; 20]. Науковці стверджують, що застосування аграрних розписок дасть змогу сільгоспвиробникам бути менш залежними від державного та банківського фінансування, а також покращити процес довгострокового планування їх господарської діяльності.

Юридичні аспекти застосування аграрних розписок в процесі кредитування сільськогосподарських підприємств, а також особливості правового регулювання забезпечення виконання зобов'язань за аграрними розписками через заставу майбутнього урожаю висвітлені у працях В.Ф. Жаренка та Ю.О. Зайцева [1; 2].

Таким чином, теоретичні та практичні положення впровадження механізму кредитування через застосування системи аграрних розписок знайшли широке відображення в працях вітчизняних вчених-економістів. Втім, теоретико-методичні положення бухгалтерського обліку операцій з аграрними розписками залишаються недостатньо вивченими, потребують систематизації та вдосконалення. Необхідність вирішення вказаних проблемних питань обумовлює актуальність та своєчасність тематики дослідження.

Метою статті є обґрунтування сутності та механізму застосування аграрних розписок як альтернативної форми кредитування сільгоспвиробників, а також розробка теоретичних і організаційно-методичних положень відображення інформації про аграрні розписки в системі бухгалтерського обліку та звітності підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Кредитування сільськогосподарських підприємств через застосування механізму аграрних розписок не є абсолютно новою ідеєю. Залучення зовнішніх ресурсів вітчизняними агровиробниками під заставу

Бухгалтерський облік

майбутнього врожаю – це український аналог бразильським розпискам-договорам CPR (Cedula de Produto Rural), які являють собою обіцянку постачати сільськогосподарську продукцію або здійснювати оплату після її реалізації у майбутньому в обмін на отримання ресурсів (фінансових чи товарних) вже сьогодні для ведення сільськогосподарської діяльності [18, с. 357]. Завдяки реалізації такого боргового інструменту в Бразилії обсяги кредитування аграрного сектору щорічно складають 20-30 млрд. дол. США, а сільськогосподарські товаровиробники за 20 років застосування механізму аграрних розписок змогли збільшити валове виробництво продукції з 60 до 200 млн. т [10].

Досвід Бразилії щодо розвитку системи кредитного забезпечення аграрного сектору було

впроваджено у вітчизняну практику через прийняття ЗУ № 5479-VI [12], відповідно до якого під аграрною розпискою розуміють товаророзпорядчий документ, що фіксує безумовне зобов'язання боржника, яке забезпечується заставою, здійснити поставку сільськогосподарської продукції або сплатити грошові кошти на визначених у ньому умовах.

Залежно від виду зобов'язання аграрні розписки поділяються на товарні та фінансові (рис. 1). Законодавством визначено, що аграрні розписки можуть видаватися особами, які мають право власності на земельну ділянку сільськогосподарського призначення або право користування такою земельною ділянкою на законних підставах для здійснення виробництва сільськогосподарської продукції [12].

Рис. 1. Сутність та види аграрних розписок

Джерело: побудовано автором на основі [12].

В процесі реалізації механізму кредитування вітчизняних сільгоспвиробників через систему аграрних розписок задіяне значне коло суб'єктів з визначеними правами та обов'язками. Основними учасниками фінансово-кредитних правовідносин є сільськогосподарське підприємство (боржник), яке видає аграрну розписку, та фізична або юридична особа (кредитор), яка надає грошові кошти, послуги, поставляє товари, виконує роботи як зустрічне зобов'язання за аграрною розпискою. Відповідно до законодавства аграрні розписки підлягають нотаріальному посвідченню, а відомості про них вносяться до Реєстру аграрних розписок особою, яка

вчиняє нотаріальні дії. Держателем Реєстру аграрних розписок (далі – Реєстр) є Міністерство аграрної політики та продовольства України (далі – Мінагрополітики України), що забезпечує його ведення. Для адміністрування Реєстру наказом центрального органу виконавчої влади, що формує та забезпечує реалізацію державної аграрної політики, створена спеціально уповноважена структура ДП «Аграрні реєстри», яке на госпрозрахункових засадах забезпечує накопичення, оброблення, зберігання та подання інформації про видані боржниками аграрні розписки.

При виникненні спірних ситуацій щодо якості сільськогосподарської продукції – предмета аграрної розписки може залучатися експертна установа, яка відповідно до законодавства має право здійснювати судові експертизи, та на платній основі проводити дослідження споживчих властивостей аграрної продукції за органолептичними, фізико-хімічними та мікробіологічними показниками для визначення її

фактичного стану та/або вартості.

Учасники фінансово-кредитних відносин, що виникають в процесі кредитування сільськогосподарських підприємств під заставу майбутнього врожаю, із чітким розподілом функціональних обов'язків і притаманною їм системою міжсуб'єктних взаємозв'язків формують цілісний механізм обігу аграрних розписок (рис. 2).

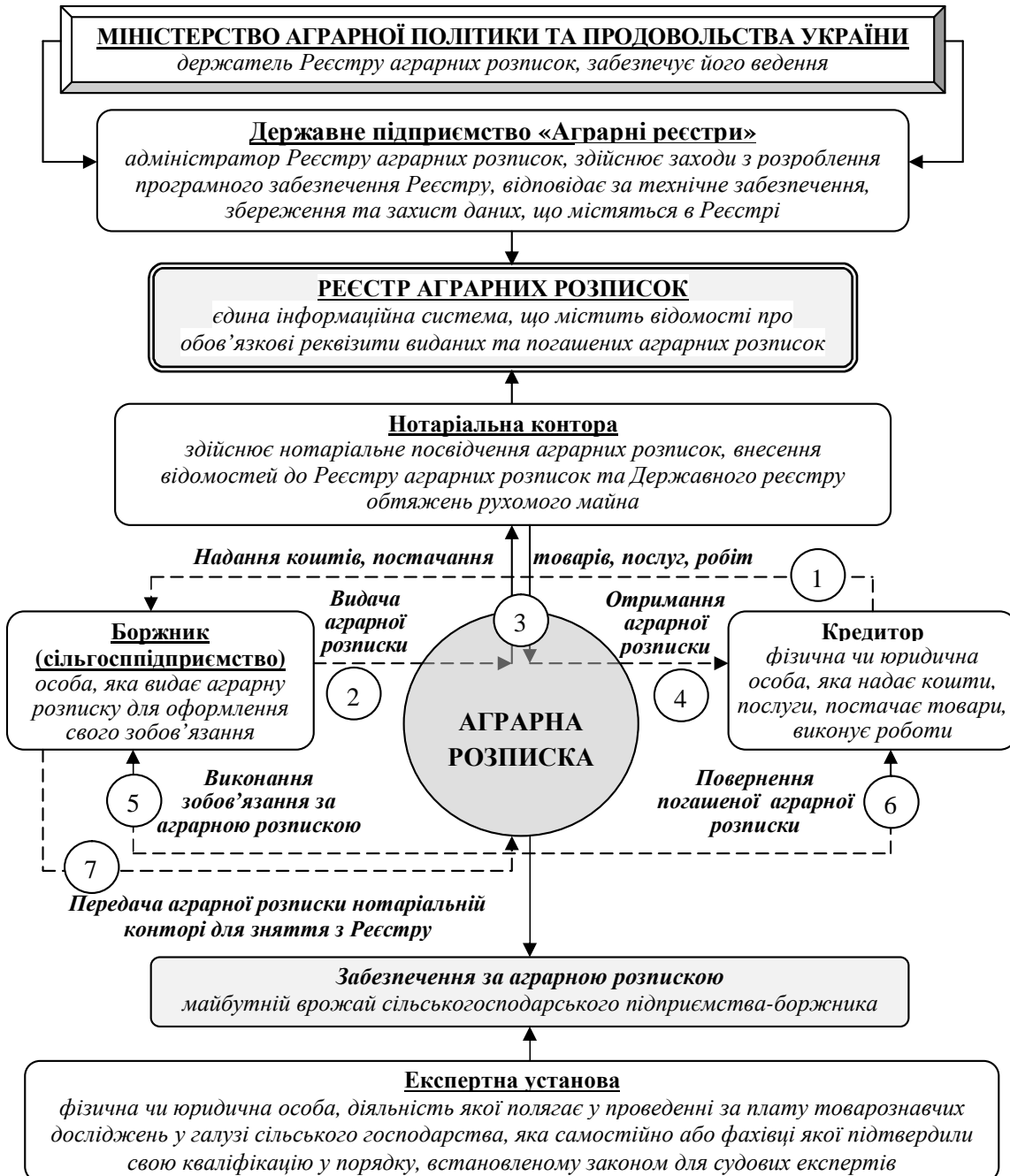

Рис. 2. Учасники фінансово-кредитних відносин та їх міжсуб'єктна взаємодія в процесі реалізації механізму аграрних розписок

Джерело: побудовано автором на основі [12; 13; 15].

Практичне втілення системи кредитування сільгоспідприємств під заставу майбутнього врожаю розпочалося в 2014 р. із впровадженням пілотного проекту з обігу аграрних розписок у Полтавській області, а роком пізніше до нього приєдналися

Черкаська, Вінницька та Харківська області. У поточному році новий інструмент залучення фінансових і матеріально-технічних ресурсів заплановано впровадити в Сумській, Миколаївській, Хмельницькій та Тернопільській областях.

Бухгалтерський облік

Станом на вересень 2016 р. у Реєстрі зареєстровано 60 аграрних розписок (23 – товарних та 37 фінансових аграрних розписок). Середній розмір зобов'язань за однією аграрною розпискою становить близько 3 млн. грн. Укладені аграрні розписки, як зазначають керівники Проекту ІFC «Аграрні розписки в Україні», дали змогу сільгоспвиробникам залучити понад 189 млн. грн., що суттєво поповнило їхні обігові кошти [5].

За оцінками експертів [4], застосування аграрних розписок значно спрощує доступ сільгосппідприємств до кредитних ресурсів та здешевлює їх вартість, а нотаріальне посвідчення аграрної розписки та предмету застави забезпечує прозорість їх обігу й нівелює недобросовісне закладання боржником одного і того ж майбутнього врожаю декільком кредиторам. Втім, незважаючи на переваги аграрних розписок над традиційними кредитними інструментами, а також їх

популяризацію серед учасників кредитних відносин, за майже чотирьохрічну історію існування ЗУ № 5479-VI застосування цього боргового інструменту не набуло масового характеру, а стало швидше одиничним явищем.

За даними Департаменту агропромислового розвитку Вінницької обласної державної адміністрації [6] за перше півріччя 2016 р. сільськогосподарські підприємства Вінниччини уклали 24 аграрні розписки на суму 48,2 млн. грн., що становить 5,2 % від загальної суми залучених кредитних ресурсів (рис. 3). При цьому частка кредитних ресурсів, отриманих від реалізації механізму аграрних розписок на сільськогосподарських підприємствах областей, що задіяні у пілотному проекті «Аграрні розписки», в загальній структурі залучених кредитних ресурсів станом на серпень 2016 р. становила лише 3,0 %.

Рис. 3. Джерела залучення кредитних ресурсів сільськогосподарськими підприємствами Вінницької області, станом на I півріччя 2016 р.

Джерело: побудовано автором за даними [8; 9].

Причинами низького рівня застосування аграрних розписок експерти [4] відзначають непопулярність такого фінансового інструменту серед банківських установ через високий кредитний ризик, низьку дохідність такого виду кредитування та відсутність розробленого Національним банком України спеціального порядку роботи з аграрними розписками. Серед чинників, які стримують залучення кредитних ресурсів є відсутність порядку обліку та оподаткування операцій з аграрними розписками, що підвищує ризик застосування в майбутньому штрафних санкцій з боку фіскальних органів. Крім того, відсутність механізму участі експертних організацій в експертизі дотримання технології вирощування врожаю, колізії в процедурі стягнення врожаю в рахунок аграрної розписки з процедурою примусового звернення стягнення на майно боржника в загальному випадку у виконавчому провадженні демотивують боржників і кредиторів звертатися до такого виду кредитного інструменту.

Незважаючи на практичні перешкоди, на які наштовхуються суб'єкти правовідносин в процесі

реалізації механізму кредитування під заставу майбутнього врожаю, Мінагрополітики України [8] стверджує, що аграрні розписки сприятимуть економічному зростанню вітчизняного сільського господарства, а сфера їх застосування пошириться на всю територію країни. Підтвердження цього знаходимо в Стратегії розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року [16], де зазначається, що одним із напрямів розвитку системи кредитного забезпечення сільськогосподарських підприємств стане використання аграрних розписок. З огляду на зазначене, виникає об'єктивна необхідність в розробці теоретико-методичних положень відображення операцій з аграрними розписками в системі бухгалтерського обліку суб'єктів фінансово-кредитних відносин.

За результатами дослідження чинної системи нормативно-правових актів, які визначають методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про активи, зобов'язання та власний капітал суб'єктів господарювання, необхідно відзначити, що на сьогодні не сформовано

універсальну цілісну систему обліку операцій з аграрними розписками, а пропозиції, які наводяться експертним і науковим середовищем [19], є дискусійними та потребують додаткової аргументації. Для вирішення цієї проблеми наказом Мінагрополітики України затверджено План заходів з реалізації пілотного проекту з відпрацювання технології введення в обіг аграрних розписок [11], за яким на ДП «Аграрні реєстри» покладені обов'язки з підготовки пропозицій щодо розробки системи бухгалтерського обліку та оподаткування операцій з аграрними розписками. Втім, незважаючи на закінчення строку виконання цього завдання, на законодавчому рівні й досі не затверджено жодних рекомендацій з бухгалтерського обліку аграрних розписок.

На практиці аграрні розписки часто прирівнюються до вексельної форми кредитування, однак виключаються зі складу боргових цінних паперів, що, на нашу думку, є помилковим. Визначення боргових цінних паперів, що наводиться в Законі України «Про цінні папери та фондовий ринок» [17], дає підстави стверджувати, що аграрна розписка відповідає вимогам, які висуваються до боргових цінних паперів. По-перше, аграрна розписка є документом установленної форми з відповідними

реквізитами, що посвідчує відносини позики. По-друге, аграрна розписка передбачає виникнення зобов'язання особи, яка видала борговий цінний папір (боржника-сільгоспідприємства), сплатити у визначений строк кошти, передати продукцію відповідно до зобов'язання. По-третє, існує можливість передачі прав за аграрною розпискою третім особам.

З юридичної точки зору сутність аграрної розписки полягає у тому, що кредитору надається право вимагати від боржника кошти або продукцію за раніше надані фінансові або матеріально-технічні ресурси. В боржника за аграрною розпискою виникає зобов'язання здійснити на погоджених з кредитором умовах поставку продукції або сплатити визначену суму коштів. Залежно від строків виконання цього зобов'язання (ЗУ № 5479-VI передбачено, що сторони можуть домовитись про перенесення строку виконання зобов'язань на наступний маркетинговий рік) у боржника виникає короткострокова або довгострокова заборгованість. Натомість аграрна розписка для кредитора залежно від строку її погашення є оборотним або необоротним активом (рис. 4).

Рис. 4. Аграрна розписка в системі об'єктів бухгалтерського обліку

Джерело: розроблено автором.

Аграрна розписка є більш універсальним і гнучким способом кредитування аграрного виробництва на відміну від вексельної форми розрахунків, маючи ширші можливості для залучення зовнішніх ресурсів (видається боржником в обмін на одержання коштів або товарно-матеріальних цінностей; виконання зобов'язання за нею можливе як шляхом поставки сільгосппродукції, так і сплати коштів). З огляду на вищезазначене, можливі чотири основні схеми використання аграрних розписок в процесі фінансування сільськогосподарського виробництва, які зрештою визначають порядок їх бухгалтерського відображення: «Грошові кошти – Сільськогосподарська продукція», «Товари (роботи,

послуги) – Сільськогосподарська продукція», «Грошові кошти – Грошові кошти», «Товари (роботи, послуги) – Грошові кошти» (рис. 5).

Для забезпечення можливості відображення інформації про аграрні розписки в обліковій системі учасників фінансово-кредитних відносин (боржників та кредиторів) з урахуванням варіативності схем їх використання пропонуємо внести зміни до робочого плану рахунків бухгалтерського обліку (табл. 1). Оскільки аграрні розписки розглядаються нами як вид боргових цінних паперів на ряду із вексельною формою розрахунків, облік виданих та одержаних боргових цінних паперів (векселів, аграрних розписок) пропонуємо вести на субрахунках, що

Бухгалтерський облік

відкриваються до синтетичних рахунків 18 «Довгострокова дебіторська заборгованість та інші необоротні активи», 34 «Короткострокові боргові цінні папери одержані», 51 «Довгострокові боргові

цінні папери видані» та 62 «Короткострокові боргові цінні папери видані». Аналітичний облік необхідно вести за кожною виданою та отриманою аграрною розпискою.

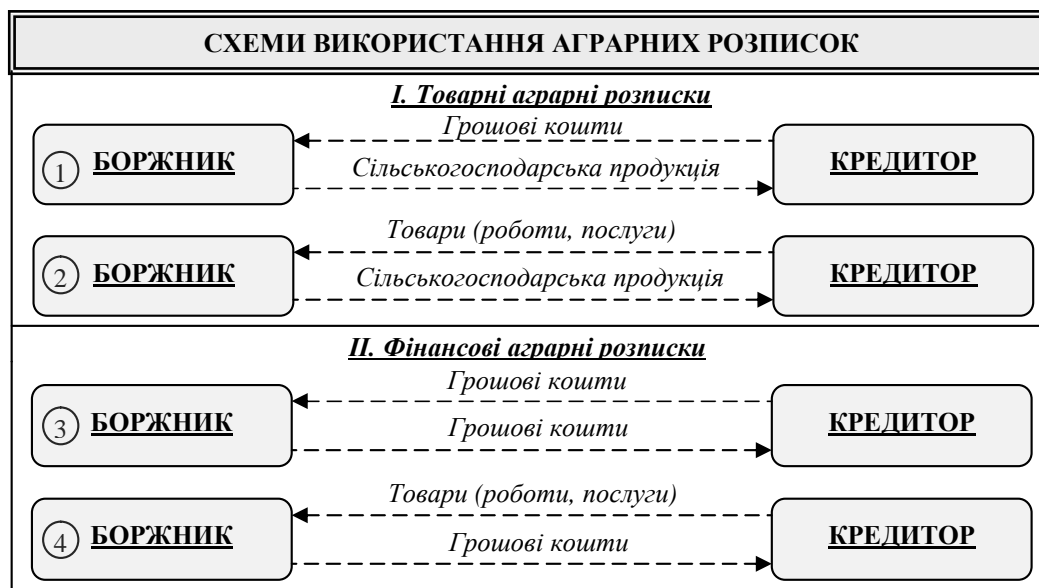

Рис. 5. Схеми використання аграрних розписок в процесі фінансування сільськогосподарського виробництва

Джерело: розроблено автором.

Таблиця 1

Пропозиції щодо удосконалення Плану рахунків в частині обліку операцій з аграрними розписками

Рахунки першого порядку. Синтетичні рахунки		Рахунки другого порядку. Субрахунки		Рахунки третього порядку. Аналітичні рахунки		Інформація, яку відображають на рахунках бухгалтерського обліку
Код	Назва	Код	Назва	Код	Назва	
<i>Клас 1. Необоротні активи</i>						
18	Довгострокова дебіторська заборгованість та інші необоротні активи	185	Довгострокові аграрні розписки одержані	185.1	Довгострокові товарні аграрні розписки одержані	Відображається інформація про одержані від боржника аграрні розписки в розрізі їх видів (товарні та фінансові), строк погашення яких перевищує 12 місяців
				185.2	Довгострокові фінансові аграрні розписки одержані	
<i>Клас 3. Кошти, розрахунки та інші активи</i>						
34	Коротко-строкові боргові цінні папери одержані	343	Коротко-строкові аграрні розписки одержані	343.1	Короткострокові товарні аграрні розписки одержані	Відображається інформація про одержані від боржника аграрні розписки в розрізі їх видів (товарні та фінансові), строк погашення яких не перевищує 12 місяців
				343.2	Короткострокові фінансові аграрні розписки одержані	
<i>Клас 5. Довгострокові зобов'язання</i>						
51	Довгострокові боргові цінні папери видані	513	Довгострокові аграрні розписки видані	513.1	Довгострокові товарні аграрні розписки видані	Відображається інформація про видані кредиту аграрні розписки за їх видами (товарні, фінансові), строк виконання зобов'язань за якими перевищує 12 місяців
				513.2	Довгострокові фінансові аграрні розписки видані	
<i>Клас 6. Поточні зобов'язання</i>						
62	Коротко-строкові боргові цінні папери видані	623	Коротко-строкові аграрні розписки видані	623.1	Короткострокові товарні аграрні розписки видані	Відображається інформація про видані кредиту аграрні розписки за їх видами (товарні, фінансові), строк виконання зобов'язань за якими не перевищує 12 місяців
				623.2	Короткострокові фінансові аграрні розписки видані	

Джерело: розроблено автором.

В процесі бухгалтерського відображення операцій з аграрними розписками суб'єкти фінансово-кредитних відносин можуть стикатися з труднощами у зв'язку із неврегульованістю на законодавчому рівні низки питань. Так, у ЗУ № 5479-VI не визначено, яка з подій є першою – видача аграрної розписки чи отримання фінансових або матеріальних ресурсів. Для узгодження черговості виконання своїх зобов'язань сторонам доцільно укласти договір із видачі сільгоспвиробником аграрної розписки в обмін на зобов'язання кредитора здійснити перерахунок коштів (поставити товари, надати послуги, виконати роботи).

Якщо виконання кредитором зобов'язань за аграрною розпискою відбувається після її оформлення та нотаріального посвідчення (що вважається нами більш прийнятним варіантом, оскільки знайти кредитора, який погодиться надати кошти або товари без попереднього отримання аграрної розписки, зовсім не просто), то в системі бухгалтерського обліку боржника в момент видачі аграрної розписки необхідно відображати зобов'язання (довгострокову або короткострокову аграрну розписку видану) з одночасним відображенням дебіторської заборгованості, яка буде погашена після сплати коштів або поставки товарів підприємством-кредитором. Водночас в обліковій системі кредитора до моменту виконання ним своєї частини зобов'язань необхідно відображати кредиторську заборгованість, яка буде погашена після виконання зобов'язань за одержаною аграрною розпискою, та оборотний або необоротний актив (довгострокову або короткострокову аграрну розписку одержану).

Одним із неврегульованих питань донедавна залишався порядок оподаткування операцій, пов'язаних з обігом аграрних розписок. Втім, у Листі Державної фіскальної служби України від

06.10.2016 р. [14] даються роз'яснення щодо особливостей оподаткування ПДВ операцій з аграрними розписками. Так, операції з обігу (видачі, передання, відступлення, повернення з відміткою про виконання тощо) аграрних розписок не є об'єктом обкладення ПДВ. Втім, якщо в межах обігу аграрних розписок (товарних і фінансових) відбувається одна з подій – або відвантаження товару (та, відповідно, отримання аграрної розписки), або оплата вартості товарів, що будуть відвантажені надалі (і боргові зобов'язання за якими оформлюються аграрною розпискою), у платника ПДВ на дату події, що відбулася раніше («перша подія»), виникають податкові зобов'язання з ПДВ за вказаною операцією.

Виходячи із трактування аграрних розписок як виду боргових цінних паперів, пропозицій щодо удосконалення Плану рахунків бухгалтерського обліку та визначеного законодавством порядку оподаткування фінансово-кредитних операцій пропонуємо методику відображення господарських операцій з обігу аграрних розписок в обліковій системі підприємств-учасників правовідносин (боржників і кредиторів) в розрізі можливих схем використання аграрних розписок (табл. 2).

Інформація про аграрні розписки підлягає наступному обліковому опрацюванню та узагальненню у фінансовій звітності підприємства. Зокрема, відомості про одержані аграрні розписки доцільно відображати в ф. № 1 «Баланс» (розділ «Актив»: ряд. 1040 – в частині одержаних довгострокових аграрних розписок, ряд. 1121 – в частині одержаних короткострокових аграрних розписок; розділ «Пасив»: ряд. 1515 – в частині виданих довгострокових аграрних розписок, ряд. 1606 – в частині виданих короткострокових аграрних розписок).

Таблиця 2

Порядок відображення операцій з аграрними розписками в системі бухгалтерських рахунків боржника та кредитора

№ з/п	Зміст господарської операції	Первинні документи	Кореспонденція рахунків			
			Д-т	К-т	Д-т	К-т
1	2	3	4	5	6	7
Відображення операцій з аграрними розписками в обліковій системі						
			Боржника		Кредитора	
<i>Схема 1 «Грошові кошти – Сільськогосподарська продукція»</i>						
1	Видано / одержано аграрну розписку на умовах, погоджених сторонами	Аграрна розписка	377	623.1	343.1	685
2	Отримано / перераховано кошти відповідно до умов договору	Виписка банку / Платіжне доручення	311	377	685	311
3	Відображено податкові зобов'язання / кредит з ПДВ	Податкова накладна	643	641	641	644
4	Відвантажено / оприбутковано сільгосппродукцію відповідно до умов, наведених в аграрній розписці	Видаткова накладна, ТТН, бухгалтерська довідка / Прибутковий ордер, ТТН	361 701 901	701 643 27	20 644	631 631
5	Проведено взаємозалік розрахунків за аграрною розпискою (погашено розписку в зв'язку із виконанням боржником свого зобов'язання)	Аграрна розписка	623.1	361	631	343.1

1	2	3	4	5	6	7
<i>Схема 2 «Товари (роботи, послуги) – Сільськогосподарська продукція»</i>						
1	Видано / одержано аграрну розписку на умовах, погоджених сторонами	Аграрна розписка	377	623.1	343.1	685
2	Оприбутковано / відвантажено товарно-матеріальні цінності відповідно до умов договору	Прибутковий ордер, ТТН / Видаткова накладна, ТТН, бухгалтерська довідка	20	631	361 901 902	701, 702 26 28
3	Відображено податковий кредит / зобов'язання з ПДВ	Податкова накладна	641	631	701 702	641
4	Зараховано кредиторську заборгованість за поставлену продукцію із правом на її отримання за аграрною розпискою	Аграрна розписка	631	377	685	361
5	Відвантажено / оприбутковано сільськогосподарську продукцію відповідно до умов договору	Видаткова накладна, ТТН, бухгалтерська довідка / Прибутковий ордер, ТТН	361 701 901	701 641 27	20 641	631 631
6	Проведено взаємозалік розрахунків за аграрною розпискою (погашено розписку в зв'язку із виконанням боржником свого зобов'язання)	Аграрна розписка	623.1	361	631	343.1
<i>Схема 3 «Грошові кошти – Грошові кошти»</i>						
1	Видано / одержано аграрну розписку на умовах, погоджених сторонами	Аграрна розписка	377	623.1	343.1	685
2	Отримано / переховано кошти відповідно до умов договору	Виписка банку / Платіжне доручення	311	377	685	311
3	Сплачено кошти пред'явнику аграрної розписки	Платіжне доручення / Виписка банку	623.1	311	311	343.1
<i>Схема 4 «Товари (роботи, послуги) – Грошові кошти»</i>						
1	Видано / одержано аграрну розписку на умовах, погоджених сторонами	Аграрна розписка	377	623.1	343.1	685
2	Оприбутковано / відвантажено товарно-матеріальні цінності відповідно до умов аграрної розписки	Прибутковий ордер, ТТН / Видаткова накладна, ТТН, бухгалтерська довідка	20	631	361 901 902	701, 702 26 28
3	Відображено податковий кредит / зобов'язання з ПДВ	Податкова накладна	641	631	701 702	641
4	Зараховано кредиторську заборгованість за поставлену продукцію із правом на її отримання за аграрною розпискою	Аграрна розписка	631	377	685	361
5	Сплачено кошти пред'явнику аграрної розписки	Платіжне доручення / Виписка банку	623.1	311	311	343.1

Джерело: розроблено автором.

Таким чином, реалізація сільськогосподарськими підприємствами наведених теоретико-методичних і практичних положень бухгалтерського обліку операцій з аграрними розписками дає змогу формувати достовірну інформацію щодо джерел залучення зовнішніх кредитних ресурсів для розробки оптимальної структури позикового капіталу та покращення ефективності планування фінансово-господарської діяльності.

Висновки. В умовах нестабільної економічної ситуації, дефіциту власних джерел для поповнення оборотних коштів перед вітчизняними сільгоспвиробниками актуальною стає проблема диверсифікації джерел фінансування. Одним із альтернативних варіантів вирішення цієї проблеми, запропонованих законодавцями, є кредитування аграрного сектору через введення в обіг аграрних розписок. Втім, покладаючи великі надії на новий інструмент кредитування, він й досі не запрацював на повну попри свою кількарічну історію існування. В

процесі практичної реалізації механізму аграрних розписок проявляються системні проблеми та низка законодавчо неврегульованих питань, що ведуть до дискредитації боргового інструменту серед учасників фінансово-кредитних відносин. Зокрема, несвочасна реєстрація сільгоспвиробниками прав на земельні ділянки унеможливує видання ними аграрних розписок. Існує високий ризик виникнення конфліктних ситуацій між суб'єктами кредитних відносин при здійсненні моніторингу майбутнього врожаю сільгосппродукції, небажання нотаріусів здійснювати функції реєстраторів, недовіра до аграрних розписок з боку сільгосппідприємств через страх втрати земельної ділянки у зв'язку із невиконанням своїх зобов'язань, складність оподаткування операцій з аграрними розписками. Крім названого відсутні методичні рекомендації з відображення інформації про аграрні розписки в системі бухгалтерського обліку сільськогосподарських підприємств.

З метою часткового вирішення назрілих проблем, що виникли в процесі практичної реалізації нового механізму кредитування сільгоспвиробників, та полегшення процедурних аспектів залучення фінансових і матеріально-технічних ресурсів запропоновано порядок відображення інформації про операції з аграрними розписками в системі бухгалтерського обліку та звітності суб'єктів господарювання. В основі наведених рекомендацій є розгляд аграрних розписок як виду боргових цінних паперів, що є передумовою для формування в обліковій системі підприємств достовірного інформаційного забезпечення для реалізації ефективної стратегії фінансово-кредитного забезпечення аграрного виробництва.

4 Список використаних джерел

1. *Жаренко, В. Ф.* Застава майбутнього урожаю за аграрною розпискою [Текст] / В. Ф. Жаренко // Правовий вісник української академії банківської справи. – 2013. – № 2(9). – С. 82-87.
2. *Зайцев, Ю. О.* Нормативно-правові засади впровадження інституту аграрних розписок / Ю. О. Зайцев // Становлення та розвиток правової держави: проблеми теорії та практики : VII Всеукр. наук.-практ. конф., присвячена 20-річчю спец. «Правознавство» в Національному університеті кораблебудування імені адмірала Макарова. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://conference.nuos.edu.ua/catalog/files/lectures/35292.pdf>
3. *Калетнік, Г. М.* Аграрна розписка як альтернативний варіант фінансового забезпечення аграрного виробництва [Текст] / Г. М. Калетнік, Г. О. Пчелянська, С. М. Терещук // Збірник наукових праць ВНАУ. Серія : Економічні науки. – 2012. – № 4(70). – Т. 2. – С. 74-79.
4. *Кривошей, М.* Чотири перешкоди для малого та середнього агробізнесу самостійно скористатися аграрними розписками [Електронний ресурс] / М. Кривошей. – Режим доступу : <http://agravery.com/uk/posts/author/show?slug=cotiri-pereskodi-dla-malogo-ta-serednogo-agrobiznesu-samostijno-skoristatisa-agrarnimi-rozpiskami>
5. *Омеляненко, О.* Карта кредитування: аграрні розписки працюватимуть ще в чотирьох областях [Електронний ресурс] / О. Омеляненко. – Режим доступу : <http://www.agravery.com/uk/posts/author/show?slug=karta-kredituvanna-agrarni-rozpiski-pracuvatimut-se-v-cotiroh-oblastah>
6. Офіційний сайт Департаменту агропромислового розвитку Вінницької облдержадміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.vin.gov.ua>
7. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>
8. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://minagro.gov.ua>
9. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.bank.gov.ua>
10. Офіційний сайт Української зернової асоціації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uga-report.org.ua>
11. План заходів з реалізації пілотного проекту з відпрацювання технології введення в обіг аграрних розписок : Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України, Міністерства юстиції України від 01.09.2015 р. № 332/1627/5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0332730-15>
12. Про аграрні розписки : Закон України від 06.11.2012 р. № 5479-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5479-17>
13. Про затвердження Порядку ведення Реєстру аграрних розписок : Постанова Кабінету Міністрів України від 17.07.2013 р. № 665 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/665-2013-p>
14. Про особливості оподаткування ПДВ операцій, пов'язаних з обігом аграрних розписок : Лист Державної фіскальної служби України від 06.10.2016 р. № 32818/7/99-99-15-03-02-15 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sfs.gov.ua/podatki-ta-zbori/zagalnodержavnij-podatki/podatok-na-dodanu-vartist/listi-dps/270034.html>
15. Про створення державного підприємства «Аграрні реєстри» : Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 23.01.2014 р. № 29 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://document.ua/pro-stvorennja-derzhavnogo-pidприємstva-agrarni-reestri-doc182254.html>
16. Про схвалення Стратегії розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року : Розпорядження Кабінету міністрів України від 17.10.2013 р. № 806-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/806-2013-p>.
17. Про цінні папери та фондовий ринок : Закон України від 23.02.2006 р. № 3480-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>
18. *Радченко, Н. Г.* Аграрні розписки як альтернативна форма кредитування сільськогосподарських підприємств [Текст] / Н. Г. Радченко // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету. – 2013. – № 1(1). – С. 356-361.
19. *Рябенко, Р.* Бухгалтерський облік операцій із аграрними розписками [Електронний ресурс] / Р. Рябенко. – Режим доступу : <https://uteka.ua/ua/publication/uxgalterskij-uchet-operacij-s-agrarnimi-raspiskami>
20. Стойко, О. Я. Кредитування сільськогосподарських виробників під заставу майбутнього врожаю з використанням аграрних розписок [Текст] / О. Я. Стойко // Наукові читання – 2013 : наук.-теорет. зб. – Житомир : ЖНАЕУ, 2013. – Т. 2. – С. 141-144.

4 References

1. Zharenko, V. F. (2013). Zastava maibutnoho urozhaiu za ahrarnoiu rozpysskoiu [Pledge of future crops on agricultural receipt]. *Pravovyi visnyk ukrainskoi akademii bankivskoi spravy*, No. 2(9), 82-87.
2. Zaitsev, Yu. O. (2014). *Normatyvno-pravovi zasady vprovadzhennia instytutu ahrarnykh rozpyssok [Regulatory and legal principles of introduction of the institute of agricultural receipts]*. Retrieved October 13, 2016, from <http://conference.nuos.edu.ua/catalog/files/lectures/35292.pdf>
3. Kaletnik, H. M., Pchelianska, H. O. & Tereshchuk, S. M. (2012). Ahrarna rozpysska yak alternatyvnyi variant finansovoho zabezpechennia ahrarnoho vyrobnytstva [Agricultural receipt as alternative financial security of agricultural production]. *Zbirnyk naukovykh prats VNAU*, No. 4 (70), 74-79.
4. Kryvoshei, M. (2016). *Chotyry pereshkody dlia maloho ta serednoho ahrobiznesu samostiino skorystatsia ahrarnymi rozpysskami [Four obstacles for small and medium agribusiness to use agricultural receipts]*. Retrieved October 11, 2016, from <http://agravery.com/uk/posts/author/show?slug=cotiri-pereskodi-dla-malogo-ta-serednogo-agrobiznesu-samostijno-skoristatsia-agrarnymi-rozpysskami>
5. Omelianenko, O. (2016). *Karta kredytuvannia: ahrarni rozpyssky pratsiuvatymut shche v chotyrokhl oblastiakh [Map of crediting: agricultural receipts will work in four regions]*. Retrieved October 6, 2016, from <http://www.agravery.com/uk/posts/author/show?slug=kar-ta-kredytuvanna-agrarni-rozpysski-pracuvatymut-se-v-cotiroh-oblastah>
6. The official website of the Department of Agricultural Development of Vinnytsia Regional State Administration. Retrieved October 10, 2016, from <http://www.vin.gov.ua>
7. The official website of the State Statistics Service of Ukraine. Retrieved October 5, 2016, from <http://www.ukrstat.gov.ua>
8. The official website of the Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine. Retrieved October 15, 2016, from <http://minagro.gov.ua>
9. The official website of the National Bank of Ukraine. Retrieved October 5, 2016, from <https://www.bank.gov.ua>
10. The official website of Ukrainian Grain Association. Retrieved October 15, 2016, from <http://uga-port.org.ua>
11. Ministerstvo ahrarnoi polityky ta prodovolstva Ukrainy & Ministerstvo yustytzii Ukrainy. (2015). *Plan zakhodiv z realizatsii pilotnoho proektu z vidpratsiuvannia tekhnologii vvedennia v obih ahrarnykh rozpyssok [The action plan to implement a pilot project to test the technology placing on the market of agricultural receipts]*. Retrieved October 4, 2016, from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0332730-15>
12. Verkhovna Rada Ukrainy. (2012). *Pro ahrarni rozpyssky: Zakon Ukrainy [About agricultural receipts: Law of Ukraine]*. Retrieved October 17, 2016, from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5479-17>
13. Kabinet Ministriv Ukrainy. (2013). *Pro zatverdzhennia Poriadku vedennia Reiestru ahrarnykh rozpyssok [About the approval of the procedure of performing of Register of Agricultural receipts]*. Retrieved October 17, 2016, from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/665-2013-p>
14. Derzhavna fiskalna sluzhba Ukrainy. (2016). *Pro osoblyvosti opodatkovannia PDV operatsii, poviazanykh z obihom ahrarnykh rozpyssok [About peculiarities of VAT transactions related to the circulation of agricultural receipts]*. Retrieved October 17, 2016, from <http://sfs.gov.ua/podatki-ta-zbori/zagalnoderjavni-podatki/podatok-na-dodanu-vartist/listi-dps/270034.html>
15. Ministerstvo ahrarnoi polityky ta prodovolstva Ukrainy. (2014). *Pro stvorennia derzhavnoho pidpriemstva «Ahrarni reiestry» [About creation of the State Enterprise «Agricultural Registers»]*. Retrieved October 7, 2016, from <http://document.ua/pro-stvorennia-derzhavnogo-pidpriemstva-agrarni-reiestri-doc182254.html>
16. Kabinet ministriv Ukrainy. (2013). *Pro skhvalennia Stratehii rozvytku ahrarnoho sektoru ekonomiky na period do 2020 roku [About approval of the Strategy of Development of the agricultural sector for the period to 2020]*. Retrieved October 4, 2016, from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/806-2013-p>
17. Verkhovna Rada Ukrainy. (2006). *Pro tsinni papery ta fondovi rynok: Zakon Ukrainy [About Securities and Stock Market: Law of Ukraine]*. Retrieved October 12, 2016, from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>
18. Radchenko, N. H. (2013). Ahrarni rozpyssky yak alternatyvna forma kredytuvannia silskohospodarskykh pidpriemstv [Agriculture receipts as alternative form of crediting agricultural enterprises]. *Zbirnyk naukovykh prats Tavriiskoho derzhavnoho ahrotekhnolohichnoho universytetu*. No. 1(1), 356-361.
19. Riabenko, R. (2016). *Bukhhalterskyi oblik operatsii iz ahrarnymi rozpysskami [Accounting of the transactions of agricultural receipts]*. Retrieved October 17, 2016, from <https://uteka.ua/ua/publication/uxgalterskij-uchet-operacij-s-agrarnymi-raspiskami>
20. Stoiko, O. Ya. (2013). Kredytuvannia silskohospodarskykh vyrobnykiv pid zastavu maibutnoho vrozhaiu z vykorystanniam ahrarnykh rozpyssok [Loans to farmers on bail the next harvest with the use of agricultural receipts]. In *Naukovi chytannia-2013: nauk.-teoret. zb.* (pp. 141-144). Zhytomyr: ZhNAEU.